

לגנוב דבר העומד ליגנוב

היה דיון האם מתוך כל המהומות שקורה בארה"ב, שפרצו חניות כמו "טרגט" ו"וולמרט" ונכנסו בהמוניהם ושללו החנויות, מה הדין יהודי שנמצא שם האם מותר לו גם לשלול.

וזה ברור שאם ניכר שהוא יהודי יהיה אסור מטעם חילול ה', וכל הנידון אינו אלא באופן שאינו ניכר.

גזל עכו"ם

זה ברור שאין היתר לגזול אפילו מגוי, וכן איתא בשו"ע (שמח, ב) כל הגונב אפילו שוה פרוטה עובר על לאו ד"לא תגנובו" (ויקרא יט, יא) וחייב לשלם. אחד הגונב ממון ישראל או הגונב ממון של גוים, ואחד הגונב מגדול או מקטן.

טעות עכו"ם

ממשיך המחבר: טעות עכו"ם, כגון להטעותו בחשבון או להפקיע הלואתו, מותר, ובלבד שלא יודע לו, דליכא חילול השם. ויש אומרים דאסור להטעותו, אלא אם טעה מעצמו, שרי.

וכדאי לציין כאן דברי הבאר הגולה הלוהטים, וז"ל ועי' לעיל ר"ס רס"ו שאם החזיר האבידה לעכו"ם לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה הרי זה משובח, וכן הדין בהחזרת הטעות שטעה העכו"ם מעצמו. ומסיים וז"ל ואני כותב זאת לדורות שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעו העכו"ם, ולא הצליחו וירדו נכסיהם לטמיון, ולא הניחו אחריהם ברכה, וכמ"ש בספר חסידים סימן תתרע"ד. רבים אשר קדשו ה' והחזירו טעות העכו"ם בדבר חשוב גדלו והעשירו והצליחו והניחו יתרם לעולליהם.

וידועים הסיפור בהגר"י קמניצקי זצ"ל שהורה להחזיר הכסף לדואר, והסיפור חזר על עצמו, וכל פעם הורה להחזיר ובסוף התגלה שהכל היה מתוכנן מראש, והפקיד הציל יהודים בשואה.

זוטו של ים

לכאורה היה אפשר להתיר מטעם "זוטו שך נהר", דהכי איתא בגמ' (ב"מ כד, א) המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן הברדלס ומן זוטו של ים ומשלוליתו של נהר המוצא בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהן.

וכן נפסק להלכה (חו"מ רנט, ז) המציל מהארי והדוב וזוטו של ים, (פי' לשון ים החוזר לאחוריו עשרה או ט"ו פרסאות ושוטף כל מה שמוצא בדרך חזרתו וכן עושה בכל יום), ושלוליתו של נהר, (פי' כשהנהר גדל ויוצא על גדותיו ופושט, רש"י), הרי אלו שלו אפילו הבעל עומד וצווח.

בעלי בחירה

א"כ יש לדון בנ"ד אולי דומה לזוטו של ים ויש כאן יאוש בעלים. אלא דהעירו אולי רק זוטו של ים שא"א לעצור אותו, אבל בני אדם, (אם אפשר לקרא להם "בני אדם", מבחינת "אתם קרואים אדם וכו'"), יש להם בחירה א"כ אולי לא נקרא אבוד ממנו ומכל אדם.

מי שהציל ספרים מהנאצים ימש"ו

אבל ראיתי בשו"ת שרידי אש (ח"א סי' קמז) שנשאל ממי שהציל ספרים מספריה קודם השואה האם זכה בהם או חייב להחזירם. הנידון היה האם דומה למציל מזוטו של ים.

והשיב שא"א להשתמש בהיתר זה. א' הרי כתב הרמ"א (הנ"ל) שטוב וישר להחזיר, וכן אם גזר המלך או בית דין חייב להחזיר. וברור שבשעת ההצלה לא התכוין לזכות בספרים לעצמו, ובודאי חשב אז לשומרם ולהחזירם אחרי עבור הזעם, וא"כ קבל על עצמו לשומרם בשביל ביה"מ. (אני לא יודע למה היה צריך לזה הרי כבר הביא שחייב להחזיר בכל מקרה).

עוד כתב שמסופק אם בכלל יש לדמות לזוטו של ים, מכיון שידוע כי הרשעים ימ"ש לקחו כל הספרים מהספריות והניחום במקומות משומרים, ולא פסק התקוה מלבנו כי הרשעה כולה כעשן תכלה ותעבור ממשלת זדון. וכבר כתב הרמ"א (רלו, ח) דבספרים לא הוי יאוש. וז"ל ודוקא בקרקע, דלא מייאשי מיניה, אבל מטלטלי, דמייאשי מיניה, אין צריך להחזיר לבעלים, (מדובר בקנה מעכו"ם שגזל מישאל, או שלקח מהעכו"ם בע"כ), מלבד ספרים דאין מייאש מיניהו, דידעינן דאין מוכרין רק לישראל.

הרי לן שס"ל לבעל שרידי אש שיש כאן מצב של זוטו של ים, וזה דמיירי בבעלי בחירה אינו מבטל שיחשב כזוטו של ים, אלא שמטעמים אחרים פסק שאסור להחזיק בשלל.

היתר להשתמש עד שמחזיר הספרים

אבל כתב שם שמוותר להשתמש בספרים אלו עד שיעלה בידו לקנות ספרים חדשים, לפי שמנהלי הספריה של "בית מדרשנו" בודאי שהיו משאילים לו, ומכש"כ לכת"ר שסיכן את נפשו להציל את הספרים, בודאי ובודאי שהיו משאילים לו לזמן ארוך. וצ"ע מדברי התוס' (ב"מ כב, א) שאסור לקחת אוכל מחברו אפילו אם ברור לו שיסכים, משום דהוי ליה יאוש שלא מדעת.

ואולי סומך על הש"ך הידוע (חו"מ שנח) שכתב "לולי דמסתפינא" היה חולק על תוס', עי"ש שרק באבידה עדיין רוצה בחפץ, רק שנאלץ להתייאש, אז היכא שעדיין לא נודע לו אמרינן יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, משא"כ כאן שברצונו הוא רוצה שחברו יקח הדבר, אז לכו"ע הוי יאוש.

ואולי שמחלק השרידי אש בין שימוש שמכלה החפץ כגון אכילה לשאלה שאינו מכלה החפץ, וכדומה לי שיש ריטב"א ששואל שלא מדעת מותר היכא שאם היה כאן היה משאיל לו מרצונו, ועדיין צ"ע.

וראיתי בספר פתחי חושן (גניבה ואונאה פ"א סעיף טו) שמביא שנחלקו הדעות, י"א שדבר שבדרך כלל אנשים מקפידים, אע"פ שידוע שחבירו לא יקפיד עליו, ולכשיודע לו שלקח יתרצה לכך בלב שלם, אסור ליקח, ויש מתירים. אבל דבר שאין דרך אנשים להקפיד כלל, נראה שלכו"ע מותר.

ועי"ש בהערות (לז) שמביא דברי התוס' שלדידן דקיי"ל כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, ה"ה שאסור ליטול משל חבירו אף על פי שלכשיודע לו יתרצה במה שנטל, וכ"כ בהג"א ובמרדכי שם.

אבל בחידושי הר"ן כתב בשם הרשב"א שאם יש אומדן דעת שאין הבעלים מקפיד מותר, וכמו שמצינו בבן האוכל אצל אביו ועבד אצל רבו שמוותר לו לתת פרוסה לבנו ואוהבו ואינו חושש משום גזל, משום שכך נהגו. וכן אמרו שגבאי צדקה מותר לקבל דבר מועט מן האשה. וכעין זה כתב הריטב"א שם, **שכל שדבר ברור הוא שיתרצה הו"ל כזוטו של ים.**

והש"ך (שנח, א) חידש עוד מדעתיה, דשאני יאוש שלא מדעת באבידה שבעל כרחו מתייאש, ולכן מיקרי באיסורא אתא לידיה, שהרי בשעת מציאה אינו יודע ואינו מתייאש, משא"כ כשיודע שחבירו יתרצה, ה"ו כאינו מקפיד עליו, ומהשתא בהיתרא אתא לידיה ומותר.

וכתב דיש לחלק בין דברי הר"ן והריטב"א לבין דינו של הש"ך. שלהר"ן והריטב"א לא התירו אלא כשדרך כל העולם כן, והו"ל כעין זוטו של ים (וכעין מה שאמרו ניהא ליה לאיניש דליעבד מצוה בממוניה), משא"כ בנדון הש"ך שאין כן דרך כל העולם, אלא שסומך על חבירו שיתרצה.

אמנם בשו"ע הרב פסק בהדיא דלא כדעת הש"ך, וכתב (בה' מציאה סעיף ד), ואפילו אם ברור לו שכשיודע לבעלים שהוא נטלה אזי ישמחו ויגילו מפני אהבתם אותו, אסור לו ליהנות בה, **(משמע אפילו השתמשות בלבד)**, בלא דעת בעלים, לפיכך הנכנס לפרדס או לגינת חבירו, אסור לו ללקוט פירות שלא מדעת בעלים, אף על פי שבעל הפרדס הוא אוהבו ורעו וכו', מ"מ כיון שעכשיו אינו יודע מזה, הרי הוא נהנה באיסור, וכן כל כיוצא בזה. **וצריך להזהיר לרבים שנכשלין בזה מחמת חסרון ידיע.**

ומ"מ מותר לבן ביתו של אדם ליתן פרוסה לעני או לבנו של אוהבו של בעה"ב שלא מדעתו, לפי שכך נהגו בעלי בתים, ומתחלה נתרצה בעה"ב בכך. ואין זה נקרא שלא מדעת בעלים כלל, כיון שכך נהגו והבעלים יודעים מזה המנהג, ומטעם זה מותר לקבל מן הנשים דבר מועט שלא מדעת בעליהן, וכן בפרדס אם הוא רגיל בו לאכול מפירותיו

מדעת הבעלים מותר, וכן כל כיוצא בזה. בקו"א שם כתב שהתוס' והר"ן והריטב"א אינם חולקים, ושניהם מודים שבמקום שכך נהגו מותר, דדמיא לתאנה דמידע ידע דנפל, אלא שהתוס' לא ניהא להו לפרש דאירי במקום שכך נהגו.

להשתמש בעט או עפרון בלי רשות

לפי כל הנ"ל יש מקום גדול להתיר השתמשות בעט או עפרון שמונח בביהמ"ד בלי לבקש רשות. שלפי שו"ע הרב אין מחלוקת בין תוס' והר"ן, אז אם יש אומדנא שאינו מקפיד לכו"ע מותר, וכאן בוודאי יש כאן אומדנא. וכ"כ שם בפתי חושן, שעל דבר שאין מקפידים מותר.

ועי"ש שהוכיח כדבריו ממש"כ השו"ע (שנט, א) אסור לגזול או לעשוק אפילו כל שהוא, בין מישראל בין מעובד כוכבים. **ואם הוא דבר דליכא מאן דקפיד ביה שרי, כגון ליטול מהחבילה או מהגדר לחצות בו שיניו.** ואף זה אוסר בירושלמי, ממידת חסידות.

"א שמעק טאבאק"

וכתב ערוה"ש שבימינו נהגו כשבא לבית חבירו וחבירו שואף עלי מרורים בנחיריו או בפיו, שנוטל גם הוא שלא בשאלת הבעלים, וכן ליטול עצי גפרית להדליק בו וכן כששותים מים חמים מאנטיכי עם נופת נוטל צלוחית ושותה גם הוא מטעם שאין מקפידין ע"ז אמנם ממדת חסידות ודאי דראוי ליזהר וכ"ש כשיודע שהבעלים הוא גברא קפדנא ואסור מדינא.

לפנים משורת הדין

הבאנו דברי הרמ"א שכתב דמ"מ טוב וישר להחזיר, כמו שנתבאר סעיף ה'. [עי"ש דמירי לענין אבידה במקום שרוב עכו"ם מצויים, שמעיקר הדין אפילו נתן ישראל בה סימן אינו חייב להחזיר. אבל טוב וישר לעשות לפנים משורת הדין להחזיר לישראל שנתן בה סימן. ואם הוא עני ובעל אבידה עשיר, אין צריך לעשות לפנים משורת הדין].

טעם זה אינו שייך אלא בחנות בבעלות של ישראל, אבל אם הבעלים הם גוים בוודאי אין כאן לפנים משורת הדין להחזיר להם. ואדרבה הרי אבידת עכו"ם מותר, וכתב הרמב"ם (גזלה ואבדה יא, ג) שיש איסור להחזיר לו. וז"ל אבידת הגוי מותרת שנאמר (דברים כב, ג) "אבידת אחיך". **והמחזירה הרי זה עובר עבירה** מפני שהוא מחזיק ידי רשעי עולם.

קידוש ה'

ממשיך הרמב"ם שאם החזירה לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה הרי זה משובח, ובמקום שיש חלול השם אבידתו אסורה וחייב להחזירה. ובכל מקום מכניסין כליהם מפני הגנבים ככלי ישראל מפני דרכי שלום. אז גם בנ"ד אם יחזיר החפצים יהיה בזה קידוש ה' גדול, אבל אינו מחויב.

דינא דמלכותא דינא

עוד כתב הרמ"א שאע"ג דמדינא אין חייבין להחזיר באבידות אלו, אם גזר המלך או ב"ד חייב להחזיר מכח דינא דמלכותא, או הפקר ב"ד הפקר. ולכן פסקו ז"ל בספינה שטבעה בים, שגזר המושל גם הקהלות שכל מי שקונה מן העובדי כוכבים שהוציאו מן האבידה היא שיחזיר לבעליו, שצריכין להשיב, ואין לו מן הבעלים אלא מה שנתן. ולפום ריהטא לפי"ז יהיה איסור גמור לקחת דברים, שהרי בוודאי שעל פי חוקי המדינה אסור לו לקחת, ודינא דמלכותא דינא.

דינא דמלכותא היכא דהוי נגד דין התורה

וראיתי בקצוה"ח (ס"ק ג) שדן בדברי הש"ך (שנו, י), דהנה כתב הרמ"א (שם) דנהיגי עכשיו להחזיר כל גניבה אפילו לאחר יאוש ושינוי רשות מכח דינא דמלכותא. והק' הש"ך מזה שכבר הוכיח לעיל (עג, יד) באריכות **דלא אמרינן דינא דמלכותא מה שהוא נגד דין תורתנו**. מ"מ דיינין הכי שפיר בלישנא דהכי נהיגי עכשיו, כלומר דגם בישראל נהיגי כן. ובתה"ד אתי שפיר טפי דכתב דהכי דייני עתה כו' ואע"ג דמנהג גרוע שהוא נגד דין תורה לא אזלינן בתריה, י"ל דהאי מנהג הוא שנתקן כך ופשיטא דיש ביד הדור לתקן תקנות, ועוד דגם בדינא דמלכותא הוא כן.

וכתב על זה קצוה"ח דזה לאו מנהג גרוע אלא מנהג טוב וישר הוא. דכיון דאמרו בגמרא (ב"מ כד, ב) דאבידה לאחר יאוש מחזירין לפני משורת הדין, והוא משום "ועשית הישר והטוב" (דברים ו, יח) דמהכא נפקא לן לפני משורת הדין, וכן ביאוש ושינוי רשות אמרו (ב"ק קיד, א) בירא שמים מחזיר לבעלים הראשונים, ומשום הכי כשראו חכמי הדור לתקן שיחזיר לאחר יאוש אין זה מנהג גרוע ח"ו.

וכן כתב במרדכי (ב"מ סי' רנ"ז) ז"ל, אמר ליה לפני משורת הדין, ואשכחנא נמי חייב בבא לצאת ידי שמים, וכיון דחזינו דהוי כייפי להו הכי כדאיתא (ב"מ פג, א) גם אנן כייפינן למיעבד לפני משורת הדין אם היכולת בידו לעשות, דתני רב יוסף (שם ל, ב) והודעת להם את הדרך (שמות יח, כ) כו', וכן פסק ראב"ן וראב"ה דכייפינן להו לעשות לפני משורת הדין. והיינו דאע"ג דבעלמא לא כייפי למיעבד לפני משורת הדין, הכא ראו הב"ד לתקן תקנה זו, ואין זה מנהג גרוע כיון דיאות למיעבד לפני משורת הדין, ובפרט שהוא נמי דינא דמלכותא דינא.

ותדע דהא כתב הרמ"א סעיף ה' דאם הוא עני ובעל אבידה עשיר א"צ להחזיר, וכיון דכתב דהשתא דינא הכי משום דינא דמלכותא דינא א"כ למה נהדר פני דל, דודאי לעני ועשיר משפט אחד הן מצד דינא דמלכותא דינא או מצד הפקר ב"ד. ודוחק לומר דהרמ"א סעיף ה' מיירי היכא דליכא דינא דמלכותא דינא וליכא נמי הפקר ב"ד. **אלא כיון דעיקר הטעם אינו משום דינא דמלכותא דינא אלא משום דראוי נמי למיעבד לפני משורת הדין להכי דיינינן הכי בישראל ועשו כפיה לעשות הישר והטוב, ולפנים משורת הדין אינו אלא למי שהיכולת בידו ומשום הכי אין העני מחויב להחזיר ודי לו לעני במשפט כתוב.**

א"כ לדברי קצוה"ח בנ"ד לא שייך לחייבו מטעם לפני משורת הדין, שכאן שהבעלים הם גוים פשוט שליכא משום לפני משורת הדין. אלא דיש לדון האם תלוי בזה שיש גם יהודים בעלי מניות. ועוד יש לדון הם תלוי ברוב יהודים או שאפילו אם יש רק מקצת יהודים די לחייב.

לפנים משורת הדין בזש"י

ובעיקר דברי הרמ"א ששייך כאן לפני משורת הדין פקפק בספר תרוה"כ, שלא מצינו בש"ס שיש בו "ועשית הישר והטוב" אלא במצא במקום שרוב גוים מצוין (ב"מ כד, ב), והאי לאו כזוטו של ים הוא כדמוכח בריש אלו מציאות (שם כא, ב). ובד"מ המציא זה מדברי המרדכי שכתב שם הא דלא כייפינן להחזיר להמציל מזוטו של ים מצד ועשית הישר והטוב מיירי דווקא בעני המציל ובעל אבידה הוא עשיר, וא"כ אפי' למ"ד דלא כייפינן ליה על זה מ"מ למדין דבזוטו של ים אית ביה משום ועשית הישר והטוב עכ"ד הד"מ. והמעין במרדכי שם (סוס"י רנ"ז) כתב וז"ל נעשה כצוה על ביתו שנפל כו' נראה לראב"ה הא דלא כייפי' ליה התם לעשות לפני משורת הדין, אפשר שהמוציא היה עני והבעל אבידה עשיר, ופשוט דקאי על האי דהשיב ר"נ לרבא במצא ארנקי במקום שרוב גוים מצוים והלה עומד וצוה נעשה על ביתו שנפל וכו' ועל זה קאי וקשיא לראב"ה, אבל בזוטו של ים אפשר דאפילו שום ועשית הישר והטוב ליכא.

להביא אבידה למשטרה

ע' בספר פתחי חושן שבזמננו קיים ברוב מדינות העולם חוקים בדבר השבת אבידה, ולפי דברי הרמ"א יש לילך אחר דינא דמלכותא בדיני השבת אבידה. (לפי הקצות שהבאנו אין זה נכון כלל, ורק לענין להחזיר בזוטו של ים שיש גם אצלינו מטעם לפני משורת הדין, אבל בדרך כלל אין דינא דמלכותא שייך בהשבת אבידה כמש"כ הש"ך שדד"ד אינו מועיל נגד דין תורה).

עוד כתב שבמקום שיש דינא דמלכותא להשיב אבידה או למסור למשטרה, אפשר שאף מדיני ישראל יש מקום לחייבו, עכ"פ במקום שרוב ישראל מצויים אלא שאין בו סימן, והרי ודאי של ישראל הוא אלא שמן הסתם מתיימש, וא"כ במקום שעפ"י החוק צריך למסור למשטרה אפשר שאין האובד מתיימש וממילא אין המוצא זוכה בו. אבל במקום שרוב עכו"ם מצויים שזוכה המוצא לא רק מדין יאוש, אלא שיש לתלות שנאבד מעכו"ם, אין כאן חיוב מדיני ישראל.

ועכ"פ באבידה שמדיני ישראל חייב להכריז ויודע שהאבידות הנמסרות למשטרה מוחזרות לבעליהן, (לפי הסטטיסטיקה של המשטרה בירושלים מוחזרות רוב האבידות לבעליהן), צריך למסור למשטרה כאחת מדרכי ההכרזה לכל הפחות. אלא שבדרך כלל אינם מקפידים באופן ההשבה ואינם מחזירים על פי דיני ישראל. ויתכן שהאבידה תימסר למי שאינו בעליה ושוב אינו מקיים מצות השבה, ונראה שבדבר שיש בו סימן אין לחשוש לכך. (שוב יש

להעיר שהרי המשטרה אינה מקפדת על הסימים כלל אלא מומיאים לו החפץ ושואלים אותו אם זה שלו, ואז מחזירים לו.

הקונה ממי ששלל חנות

איתא בשו"ע (חו"מ שסח) המציל מיד לסטים ישראל, הרי אלו שלו, מפני שסתם הדבר שנתיאשו הבעלים. ואם ידע שלא נתיאשו, חייב להחזיר. אבל המציל מיד לסטים עובד כוכבים או מוכס עובד כוכבים, חייב להחזיר, שסתם הדבר שלא נתיאשו הבעלים. ואם נתיאשו, הרי אלו שלו. ומפני מה אמרו: סתם לסטים ישראל נתיאשו הבעלים וסתם עובד כוכבים לא נתיאשו, מפני שהבעלים יודעים שעובדי כוכבים מחזירין מיד הגזלן אף על פי שאין שם עדים שגזל אלא בראיות רעועות ובאומד הדעת. וכתב הרמ"א שסתם גניבה הוי יאוש אפילו בעובד כוכבים, ואם כן הקונה מן הגנב לא היה צריך להחזיר הגניבה אלא אם כן ידעין דלא נתיאש, דהא קנאה ביאוש ושינוי רשות, כמו שנתבאר לעיל סי' שנ"ג. **מיהו נהגו להחזיר כל גניבה**, ואין לשנות מן המנהג, וכמו שנתבאר לעיל סימן שנ"ו. **ואין חלוק בזה בין גנב לגזלן, דבכל ענין מחזיר דמיו ונוטל את שלו.**

יאוש ברשות

עוד יש לדון שאולי כאן לא יהיה הפטור של זוטו של ים, (וכן העיר בני הרב אבי קליין שליט"א), דהנה כידוע נחלקו הרמב"ם והרא"ש בגדר זוטו של ים, שיטת הרא"ש שאינו תלוי ביאוש, אלא דרחמנא אפקריה. אבל שיטת הרמב"ם שהיתר הוא מטעם יאוש בעלים.

ולפי"ז יש לדון כאן הרי יאוש ברשות אינו מועיל, וידועים דברי הרמב"ן בסוגיא דנטל ע"מ לגזלו, שההבדל בין ע"מ לגזלו שמועיל יאוש, לע"מ להחזירה שלא מועיל יאוש, הוא שאם נטל ע"מ להחזירה נעשה שומר והוי כאילו החפץ הוי ברשות הבעלים ולא מועיל יאוש.

א"כ זה יהיה נ"מ בין הרמב"ם להרא"ש, שאם נאמר שרחמנא אפקריה, ואינו תלוי ביאוש אז אפילו אי הוי ברשותו אינו משנה, אבל אי תלוי ביאוש אולי כאן הוי יאוש ברשות. אא"כ נאמר שבמצב שהכל פרוץ ואינו משתמר כלל אז לא נחשב כיאוש ברשות.

ועי' בביאור הגר"א על שו"ע (חו"מ רנט, ז) שהמציל מהארי והדוב וזוטו של ים ... הרי אלו שלו **אפילו הבעל עומד וצווח**, וז"ל הרא"ש ס"ב וס"ו, וכמש"ש כ"ד ב' והלא כו' וכ"ש כה"ג.

אבודה ממנו ומכל אדם

אבל כבר העיר הנ"ל דכאן הרי אינו אבוד ממנו ומכל אדם, א"כ לכו"ע תלוי ביאוש, אז שוב צריכים לדון כנ"ל האם נחשב כיאוש ברשות.

שלא להרגיל

חוץ מכל הנ"ל לכאורה פשוט שיש איסור לגזול מחנות, אע"פ שיש אחרים שגוזלים ובכל צמקרה ירקנו החנות, שהרי בזה הוא מרגיל עצמו באיסור גזל. וכן מפורש ברמב"ם (גניבה א, ב) וז"ל אסור לגנוב כל שהוא דין תורה, ואסור לגנוב דרך שחוק, או לגנוב על מנת להחזיר, או לגנוב על מנת לשלם, **הכל אסור שלא ירגיל עצמו בכך**. א"כ כ"ש במצב הנ"ל שבוודאי ישנו האיסור שמוזכר ברמב"ם.

לגזול את שלו

ועי' פתחי תשובה בשם ספר שער משפט שהסמ"ק (רס"ב) כתב בשם רבינו יונה (שע"ת ש"ג סי' פ"ה) וכן אסור לגנוב את שלו מאחרי הגנב שלא יראה כגנב. והוא ש"ס ערוך (ב"ק כז, ב), בן בג בג אומר אל תיכנס לחצר חבירך ליטול את שלך שלא ברשות כו'. אך במקום דאיכא פסידא מותר אף ליכנס לחצר חבירו כמ"ש התוס' והגהות אשר"י שם (סי' ג). ותמה למה השמיטו הרמב"ם והטור והמחבר דין זה.

גונב על מנת לצער

על הא דאמרינן שאסור לגנוב על מנת לצערו, כתב הקצוה"ח בשם הריטב"א דיש מפרשים דאיירי שהוא אינו רוצה לעכב הגניבה בידו אלא גונב כדי לצערו, ולא נראה דהא מעשים בכל יום שעושים כך, לכך יש מפרשים דודאי בדעתו לעכב הגניבה בידו, אבל אינו גונב בשביל שום הנאה אלא כדי לצערו.

וכתב הקצוה"ח שמלשון הרמב"ם בספר המצות (רמ"ד) נראה דאפילו רצונו להשיב הגניבה נמי הוי על מנת למיקט, וז"ל, ובספרא (קדושים פרשה ב') לפי שנאמר בגניבה (שמות כב, ג) "שנים ישלם" שמענו עונש אזהרה מנין, ת"ל "לא תגנובו" - על מנת למיקט, פירוש לצער הבעלים ולהכאיבן ואח"כ ישיבהו לו. וא"כ מש"כ דמעשים בכל יום ראוי לזהר בזה.

חייב אונסין

עוד הסתפק שמה הקצות בגונב על מנת למיקט אם הו"ל דין גנב ממש להתחייב באונסין, או נימא כיון דבדעתו להשיבו ואינו עושה אלא על מנת לצערו לשעה, נהי דאיסורא עביד אבל אין בו דין גנב להתחייב באונסין.

ורצה להוכיח מהשטמ"ק (ב"מ מא, א) שהגוזל על מנת לשלם אינו חייב באונסין, וז"ל, וגזלן ושואל שלא מדעת שייכי בכל אדם בין שומר בין אינש דעלמא, אבל שולח יד ליתיה אלא בפקדון ושמו מוכיח עליו, וכדאמר קרא גבי שומרין (שמות כב, ז) אם לא שלח ידו, והנוטל לגזול על דעת ליטלה כולה או ליטול מקצתה או שיחסרנה ולא ישלם לבעליו והוא חייב באונסין מכיון שמשך לדעת כן אף על פי שלא חסר, והשולח יד בפקדון דעתו ליטול ולחסר הכל או מקצת על דעת לשלם לבעלים עכ"ל. ומשמע דבאינש דעלמא אינו חייב באונסין אם הגביה על מנת לשלם ומכ"ש גונב על מנת למיקט ולהשיבו בעינא אח"כ.